

of *ráman* given in all the old Irish authorities, and believed in apparently by O'Donovan. If not, it is time somebody did. 'Samfum' or 'summer-end' will not do. Nothing but confusion springs from making *fum* a part of this word *ráman*. Whatever may be said of *fum*—whether it is a genuine Irish word or not—as a matter of fact, *ráman* never was the end of summer, even in its later and restricted sense it meant *November*, which was the first month of winter, and *Lá Samhna*, or November-day, is still with us the first of winter. This is one reason why *ráman* cannot be 'samfum'—now for some others. *Samán* exists in Welsh, and (like *rám* and *gám*) seems to have been common to all the Celts before they separated. As *rám* with the Welsh became *haf*, so *ráman* survived with them in the form *hefin*, corresponding with our word exactly, and observing the law of *caol le caol*, which exists to a considerable extent even in Welsh. But it does not mean *winter* in Welsh, nor *November*, it means the *summer-time*, though rarer than *haf* and perhaps now obsolete. In the compounds, *Cyntefin* and *Mhefin*, the word plainly means *summer*. *Cyntefin* is an ancient and poetical name for May—now they use *Mai*—and clearly means *cynt-hefin* or first-summer. We have this very same word for May (as well as *Bealtaine*), viz., the O. Ir. *céittemain*=*cét-ráman* (first summer), used in the beautiful poem on the May time attributed to Fionn son of Cumhall (in the *Maccnamara* *funn*), and in other old Irish writings, reduced in later times to the form *céroeath* (O'Donovan's Irish Grammar, p. 97), but in the Highlands to *Céitean*, which is used as much as *Bealtaine*. So the Welsh *Mhefin* (June) is plainly 'Medd-hefin'=mid-summer, and the Irish *Meicéan* (June)=*meo-rám*=*meo-rám*, or mid-summer. In middle Irish we find *meicéan* and *meicéann* (as in Mac Con-glinne's Vision), but the forms *céroeath* and *meicéan* do not necessarily imply that any syllable has been lost, but may represent older forms, *céittem* and *meicém* (for *cét-rám* and *meo-rám* respectively), before the extra syllable was assumed.

What then is *ráman* or *hefin*? A comparison with *rampán* and *rampánuit* would lead us to think it probably meant the same thing, and was a similar formation. This is what I believe it is—nothing more nor less than *ramfin* (in Welsh, *haf-hín*)=summer-weather or sun-weather, the O. Ir. *fin* (now *finn*) and Welsh *hín*, meaning weather in general. The *r* of *fin* being aspirated, would easily disappear in composition, just as it has disappeared from *ráman* (like) in such words as *plaet-anairt*, *gean-airt*, &c. The shortening of a vowel is common in Irish compounds, cf. *grádmór* for *grád-mór* or *grádmór*, *imfum* for *im-peim*, &c. The slender vowel of *hín* caused the *caol le caol* in Welsh, so we have *hefin*, but in Irish the first syllable ruled the second, and so an *a* was inserted for *leatán le leatán* and *rám-in* became *rám-an*.

This, I hope, is a more rational and consistent explanation of *ráman* than the old one. But how did the word come to mean *winter*, or rather *November*? I believe that *Lá Samhna* was a corruption of *Lá Samhna*=winter-day, or first day of winter, but as *Samhna* also meant a *calf*, the name became disused, *ráman* also gave way to *rampán* in the old sense of summer, and while people forgot the real meaning of the word, a sufficient memory of its force remained still to connect it with *rám*, and when the word was written *rámum* and *rámún*, an apparent fitness easily suggested the explanation *rám-fum*—or the fancied etymology may have suggested the spelling *rám-un*.

FOLK-LORE OF CONNAUGHT.

DOMNALL TUÍ AGUS BRADÁN MÓR
LOCA-RÍ.

(Lé "Páirín Úaú O'Ceallaig.")

Tinír an t-rean-aímípi mhaíte, i bhfar ó fionn,
bí feapí uair ab ainn Domnall Tuí 'na
comhnuisce i ngair do Loca-rí. Bí ré píce
bhlaethain pórta gáin éclainn, aict aon iníon
améin, agus bí rífe dall ó muigead í, agus
ré an t-ainm a bí aig na daomhí uillinn,
Nóirín dall, tuí. Bí guth bheaghs ceolmári
aici, 7 ní raibh fean-abhrán 'fan típi náé raibh
le chiorde aici. Aon tráchtóna amáin d'íarppi
Nóirín aip a h-ataip i éabhairt ríor go
bhuasach an Loca, marí bí an tráchtóna an-
bheaghs. Thug an t-ataip ríor í, 7 duibhaint
ré léi: "fan annrín, nó rág do bealaé a
baile." Nuairí d'ímerti a h-ataip ríor rí
ríor aip éurptóis éijim, 7 éorriás rí ag gábal
abhráin, marí ro:

a bhealaithe buisde, iif tuifa an mhi
a mbuiseann daté dear aip na féilioscán ;
buiseann leanbh aig an mnaoi, aig an bhuiseann
laos,

"Súr aig an láir buiseann feappaean.

Ní raibh rí i bhfar ag gábal an abhráin go
otáinie bhrádáin móri go bájíri an uighe, agus
éiní ríé cluair aip réim aig éirteacáit léi.
Nuairí éiní rí deireadh aip an rian, évalairí
rí an guth 'Sáraí' ríod: "iif móri an tluaisig go
bhrúil tú dall. Dá mbeidéas domblair
bhrádáin aigat le cumaile aip do fúilib,
beiréad vo iarráidic aigat."

Nuairí bí an grian ag dul raoi, éamic
Domnall, 7 éis gá le a baile i.

Oinnir rí úd na focla a évalairí rí.
"Mait go leorí, nuairí mife aig iargairpeacáit
aip marain i mbáriac," oifra Domnall, "7 má
tá bhrádáin ran loc gáibhfar mé é."

Aip marain, lá aip n-a báriac, pojní grian
go moé, t'éigis Domnall 7 évalairí ríé ríor go
dotí an Loca. Nuairí ríé bád, 7 amach leig aig
iargairpeacáit. Nuairí éamic rí go láir an

loéa, éuálaíó ré cíuítéac aig ruspéic; ran am ceudna fuaipi ré an líne ag tarríainct, agus étoirigh an t-ílat iargáinreácta ag lúbaó. "Dári m'focal," aip Domhnall, "tá bpiadán móri aip mo úubán." Leis rìn, étoirigh ré ag tarríainct éomh marc a'f d'feudo ré, acht, mo bprón! ruspíri a éora, 7 éuit ré amac aip mullaic a éinn ran loé, 7 ríos. ríos faoi uirge gupi faoil ré go huaib ré ag deiríeád an domhain.

Nuaipi a d'fhorghair ré a fúile, fuaipi ré é féin i gceompá bpréag, i láthair fír móiri. Bí a cíoiceann marí cíoiceann éigis. Labair an feair leis: "A Domhnall útb, aip ré, "caid a éug annro tú?" "Níl ríos agam," aipra Domhnall, "briðear aig iargáinreácta aip loé-pi, 7 faoil mé go huaib bpiadán móri gabéta agam, agus briðear 'sá tarríainct iúteac nuaipi ruspíri mo éora, 7 éuit mé aip mullaic mo éinn iúteac ran loé. Ni béríonn aig iargáinreácta acht tá inğion dall agam, 7 éuálaíó ri dá mbriðear doombalair bpiadán aici le cumailt aip a rúilib go mberdeád a piadápic aici. Sin agat an fáit a bpríulim annro."

"Tá tú i láthairi iug an Loéa anoir," aip an feair, "7 is fada atá mé ag fanaóct leat. Eirt liom anoir. Aip éuálaíó tú ajuam an éaoi aip t-ípla do'n loé a bheit annro ran áit a bpríul ré?" "Níor éuálaíó mé, go deimín," aipra Domhnall, "grí go bpríulim 'mo comhainne 1 iugair do'n loé ó iugadó mé, 7 mo fiacht iúinníri iomham." "Ni béríó tú i bpríul marí rìn," aip an feair móri.

"Ba pi m'atáipí-re, 7 fuaipi mo m'atáipí báir an oirúche a iugadó mé, acht níor is fada gupi bpríul m'atáipí bean eile, agus bí cumaicta móri d'fhoródeácta aig mo leapmátaí. Nuaipi bí me reacáit mbliaúna d'aois éuir me feairis uirge; tarríainct ri amac fílaitin d'fhoródeácta, éimpí ri cíoc-talmhan aip úmitche m'atáipí, 7 júnne ri loé óe. Baiteaoi m'atáipí, 7 júnneaoi bpiadán viom-ra, marí feicear tú. Tagann mo leapmátaí 'c uile orúche le mo gheur-épíuadó, acht ó t-ípla go bpríul turfa liom, ir-

vóig go bpríuligó mé buailó uirge anoir. Anoir tair liom, 7 fágfaró mé aip bpruaé an loéa éu; annrin teírigh go bun an époinn móiri maol-deairig atá ag fáis aip éúl do éigse, 7 jomairi ríos go dtagair tú aip leac móiri. Tóig an leac, 7 gheabaró tú cat duib fíonn 'na éolaú fúite; tabhair leat an cat go bpruaé an loéa, 7 béríó mire annrin jómáit. Má gníot tú marí adeirí mire leat, béríó tú fona, fairobhí, buanfaozgálaí, acht muri (muna) ndéanair tú marí adeiríum, béríó tú 'oo d'eoiluróe bocht cíaróte, comhfas a'f tá uirge ag iuc nó feuri ag fáis."

"Dári m'focal, déanfaró mé marí adeirí tú," aipra Domhnall, "agus tá mé jéirí lé óul leat."

Annrin, buail ré buille de fílaitin d'fhoródeácta aip Domhnall, 7 júnne ré cíuítéac óe, 7 níor is fada go bpruaipi ré é féin ag jnáin aip an loé. Nuaipi a támíc ré go bpruaé, buail an bpiadán móri buille de'n tráilaitin d'fhoródeácta aip, 7 lé capaó do láimé, bí ré aip talam, 7 júnne ré a béalac a baile. Nuaipi a támíc ré éomh fada leis an geílann móri maol-deairig, étoirigh ré ag jómári; níor is fada go dtáimic ré aip an leac móiri, 7 nuaipi éóig ré an leac, connaic ré an cat duib 'na éolaú. Chuirí ré an cat in a bpiollaí, 7 ar go bpríul leis go bpruaé an loéa. Bí an bpiadán móri annrin jómáie, 7 éug ré é féin 7 an cat duib go dtí a fíomha faoi'n loé. Annrin duibhíte ré lé Domhnall:—"is marc an Laoé tú; anoir fág ruspíri, 7 bain cíoróe an éuit amac, 7 tabhairi domhá é."

Fuaipi Domhnall an ruspíri, bain ré amac cíoróe an éuit, 7 bí ré 'sá tabhairt do'n bpiadán, acht éuálaíó ré toílann móri. "Deirí, deirí," aip an bpiadán, "tá an cailleac ag teaéct. Fág mo cloróeam geupi atá tall aip an mballa, 7 cíutuig súig sainghídeáct tú, nuaipi éiocefár an cailleac 7 a curio cat iúteac." (Tuilleadh.)

Verse III., Claoíófead real le. Mr. John Fleming explains this to mean, "I shall do odd jobs at home for my mother's support." Verse IV., ór thíobh náir mhaor = who were not wont to be slack (?) Caóin, a wild-goose; O'Daly has carón. Fiachán, wild, unfamiliar.

Verse V., So mb'fionn, 'na mber: a very frequent use. So and na are compendia representing a redundant preposition which governs an oblique case of the rel., and requires the enclitic form of compound verbs. Thus, fear ag a bhrúil cleac aílpin, may be turned, fear a bhrúil cleac aílpin aigé. Verse VI., faoi bhuair, rich in cows, &c., an idiomatic use of fá. Also gann fán mbaidh = stingy about food; cup fmeáir fá fna bhrógaibh = grease the shoes; gao ró n-a com, a withe around his waist. Beag shortened for beaga by exigencies of metre. Suph é, the so in gun is a conjunctive turn not found in modern written Irish, still spoken however. Leat, for leatád, to wound, mutilate, slaughter (?) O'Don. Suppl. In Waterford, leatád=famished. They say, "I'm spread wud the cowld," meaning perished; a solecism arising from confusion with leatád. So noeácamar, ist pl. perf. enclitic.

Pron.: gu nyaeow'-á-mur, with accent on first syll. Cápnád, slaying. Lítir, a lily (?) gáe ní i'g geal (?) Claoíófead real, .i. go g-cotéadaí ré a máthair agur go noingneado tigear vi.

a cnuiteas[el]-crocá, Siar ag[e], for a cnuinn-crocá, Siar ag, the e being an articulation to smooth the joining of non-coalescing elements.

This was one of the most popular of Munster songs. The incoherencies of expression, which are pointed by dashes in translation, is a noteworthy feature common to all those songs that deal with exalted phases of passion. For all that has been said to explain or amend this peculiarity, it is but a mark of the author's vehement appreciation of his theme. Too articulate grief is open to suspicion of insincerity.

an buinnean aorac.

FOLK-LORE OF CONNAUGHT.

DÓMINALL DUBH AGUS BRAOÁN MÓR
LOCA-RÍ.

II.

(Continued).

"Ní éig liom i gáraos leat mairín," ari an bhriodán mój, "agus faoilim guri vitécceilleac an fearín tú, aét mairí tá dún agat ran aét in Éirinn bróeasát ré mairín. Tá fiúr agat cé bhrúil Dún na níj i ngáj vo'n loc?" "Tá eolair agam aili, go deimhnín," ari Dóminall, "i'g ionróid marise a ghearrí mé ann." "Má bróeann tú ran dún aonct ari uairí an meadóin oróche, bérí miile riomhat, 7 cuirfíó

mé i mbealaic ráitóibhur fágáil tú; 7 ro óuit domblar le cuimilt ari júilib t'ingéine, 7 beiò a h-amairic aici, 7 duine ari bíte eile atá dall in do comhuijpánaet, deún mairi an gceurna leip. Aét ná glac ój ná aigéasán ó duine bocht, agur nuairi a jácáit tú a baile, ari do beata. ná h-inniúr t'ason neac beo cia an áit a jai'b tú, ná aon níod t'eiug óuit ó t'fág tú baile." Glacfaid do comhuijule, 7 deunfad mairi aonairi tú, "ari Dóminall."

Annpín, buail ré buille aili, 7 júnne ré cnuiteas (cnuiteas) óe, agur duibhaint ré "lean mire." Lean Dóminall é, 7 níoribh fada go bhrúairi ré é féin ag júnán ari an loch, 7 an bhriodán mój lé n-a chaoibh. Nuairi taimic riad go bhrúac, óait ré Dóminall riad ari talamh mairi bhi ré, real (rul) má noeácaro ré aig iarrgairleasct.

Nuairi éuairi ré a baile, bhi an teacé lionta nomine lé daomh muinteapóra 7 lé comhuijpánaib; 7 bhi a bean 7 a inéision ag gur 'í ag caoineadh mairi faoil riad go jai'b ré báiróte Shiuibail ré ilteacá, 7 t'iompuisg riad aili lé h-ióngantair, 7 t'oirig riad ag cnuiteas láim leir. "Fág mo béalac," ari Dóminall, "go otuigairi mé jaodairic dom' inéision." Thapptaiming ré amairc domblar an bhriodáin, 7 éuimil ré rúile níoríin, 7 bhi jaodairic aici comh maist a' r'bi aig Dóminall féin. Sgíreao ri 7 buail ri a bára lé lúteasai 7 éus ri buireácuif do Dóia.

[Bhi go leorí daoine dall iní an bhrapairte, 7 éuipi ré fiúr oiliú 7 éus ré a jaodairic d'óibh. Níoribh fada go noeácaro cail Dóminail éirí an tír, 7 bhi daill ag teact éuige 'é inle lá.]

Nuairi taimic uairi an meadóin oróche, nó real geappi ionróe, éuairi Dóminall go Dún na níj; 7 i'g geappi guri éuairi ré júnille buille, 7 torann copa capall, 7 ilteacé leir an Sluaigh Sióe, 7 an bhriodán mój ór a g-cionn. Nuairi bhi an t-ionmlán aca airtígh ran Dún, labhairi an bhriodán mój "Tá báire leis an t-áitíore coirte le bualaod agairinn aonct in aghairi Sióe Láigean, tá gairgítheas

agam le beirte, i láthair é comh tseunt a' r atá 'r an domhan. Tári i láthair, a Domhnall ónibh, go bfeicidó na daoine uaire le tú. Tháinig Domhnall, i láthair, 7 chraicte na riúr riúr láim leir, 7 i láim gáe aon b' i ghráin óili. Tháinig an bhradán énige ari deireanad, 7 énig ré ó móla móri leir an óli a énig ann, 7 duibhaint ré leir é énig faoi élanann go dtagadó ré ari aig, 7 gáe aitílúr do neacá a júnin. Annpín énig ríon mórí Ériú, 7 d'fhuadairg rí an t-ionnlán aca rúar inír an aig, 7 leigeará ríor ari macairie mórí iad. Bí Sluaig Sióde Láigean ari an macairie. 7 níoribh fada guri énig an báipie gá bhualaod.

Bí an ghealacá rúar, 7 bí an oróche bunáit comh geal leir an lá: bí riad ag iut anonn iñ anall; tromaí, tromaí; 7 iñ ionmha feair a éntuit le coip coifé. Fá deireanad, rúairí Sióde Chomhaéit buairí, 7 gnóidhur riad an báipie.

Tháinig an tríon Ériú, 7 tuigeadh ari aig iad go Dún na júid, i ngáil do Lochair. Annpín duibhaint an bhradán móri lé Domhnall. "Fág do móla, 7 imníg a baile — tá an oipeas a agat anoir a' r éairfeair tú périn, do bean, agur t'ingéion, acht ná leig an jún amac nó caillfir tú an t-ionnlán. Slán leat!!"

Chuaró Domhnall a baile, 7 énig ré an móla óili i bhfoirac faoi leac mórí in aghairí an tiseaghsa (jul) má'li eilpísh Níoríún nó an bean; 7 ní riabhadh ríor aca go riabhadh ré amuiseadh ari éoig ari bít. Níoríún d'eilpísh riad, éairfeán ré lán a ghlaice d'óili d'ónibh, 7 énig rún lutéigáilí móri ophria, iut riad énige, 7 faoil ré go múaibh riad le rógaibh é. Cheannuiseadh ré ghabháltar móri talairí, 7 énig ré teacé bheireadh ari bun. Seal geairí 'na óthair ro iarrú Níoríún i gcoisíodh riathair.

Tá an bhradán móri inír an gcairfeán faoi'n loch, 7 éig le duine ari bít é feiceáil 'é uile lá Bealtaine, ag jnáin ari báirí uisce an locha. Mháisigh Domhnall, a bean 'r a ingéan go rona, geumnaí, buanraosgalach; agur guri ab é ari inírala go léirí é.

"Páiróni jnáidh O'Ceallaigh."

WATERFORD GAELIC.

EUGSAMHLA.

Fuaigíar na gealpí-jaiann leanas ó'n Maighistriúil Póilíu ní h-Uaitne comháinreáil rí láthair ari an mbáile beag ro i. an Chill, i bPáircíofre na Cille, i gConnachte Phort-Láigise. Aitheári rí go gcuailairí rí iad—ceann aca anpró a' r ceann aca anprú, ceann aca i laethantaibh a h-óige agur ceann eile aca 'na óthair rún—ari fúid ná connadæ reo agur Connadæ thionbhuiúd Áiran. B'éritigí go m'báil le léigtheoirí iad an lúirseabhair a bfeicimint. Ag ro aca iad, b'í ari domhan de. Aon focal amáin eile. Atáid na h-eugsamhlá ro leanas beagnacá d'fheasach glan maji éntiteadair aig beul na miala ari aig ériáctar rúar. A riabhadh le fágáil ionnta de loctairí gairioméilí, agur go deimhín iñ ríor-beagán níobh do bí, júnnearf mo díctíoll dá gceairtusgád, acht acaípíusgád eile 'ran domhan níoribh óeinearf ionnta.

I.

Bí bean fad ó ainn, agur, d'ári inoisiúd, iñ fad ó bí, a' r éairíll rí a h-ingéion, a' r 'na óthair ríin duibhaint rí—

"Cualairí mé an tseiríon ari dtúig
A' r éualairí mé an éuac ari gcuil,
A' r d'airíon mé náic macfaidh an bliadán
reo liom."

II.

Bí bean eile ainn, a' r bí rí ag dul é cumháisíodh a h-ingéine, agur bí rí ag imteacáit comh meairi rún go inuibleadhári d'aoine—"Peuc guri an bean buile," acht 'ré duibhaint ríri leó—

"Ní bean mé tá ari buile,
Acht bean b'ocáit inuibleach
Tá dul ag tuiall ari mo leanb,
Cailín bliadána 'r fié,
Mácaír cúigí leanb,
A' r iad go h-uile boinnionn,
Mar báirí ari gáe tuibhaint."